

Věc C-646/23 [Lita] ⁱ**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora Evropské unie****Datum doručení:**

27. října 2023

Předkládající soud:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

25. října 2023

Trestní řízení proti:

P. B.

Předmět původního řízení

Trestní řízení před soudem druhého stupně proti vojínu P. B., který byl v prvním stupni uznán vinným z trestného činu podle čl. 278 § 1 trestního zákoníku (kodeks karny).

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Slučitelnost vnitrostátního ustanovení, podle něhož soudce rozhodující o opravném prostředku ve věci, na kterou se vztahuje uvedená směrnice, musí ze zákona odejít do výslužby, s unijním právem s ohledem na čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec SEU a článek 47 Listiny základních práv ve spojení s ustanoveními směrnice (EU) 2016/343.

Předběžné otázky

- 1) Musí být čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec Smlouvy o Evropské unii (dále jen „**SEU**“) a článek 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „**Listina**“) ve spojení s ustanoveními směrnice Evropského

ⁱ Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (dále jen „směrnice“) vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu ustanovení, jako je článek 13, jakož i článek 10 zákona ze dne 28. července 2023, kterým se mění zákon – Občanský zákoník a některé další zákony (ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw), který stanoví odchod soudce rozhodujícího o oprávněném prostředku ve věci, na kterou se vztahuje směrnice, do výslužby ze zákona, a to v situaci, kdy (I) je toto ustanovení vykládáno tak, že se týká pouze jednoho ze všech soudců v činné službě, (II) toto ustanovení se nevztahuje na státní zástupce v obdobné situaci, ačkoli státní zástupci a soudci v obdobné situaci jako soudce rozhodující o oprávněném prostředku byli dosud posuzováni stejně, (III) zákon, do něhož je toto ustanovení vloženo, se netýká organizace soudů, ale zcela jiné problematiky, a důvodová zpráva k němu nijak nevysvětluje důvody jeho přijetí, neuvádí žádný důležitý veřejný zájem, kterému by jeho přijetí sloužilo, a neodůvodňuje, proč jeho přijetí odpovídá těmto cílům, a (IV) toto ustanovení ani žádné jiné ustanovení vnitrostátního práva nestanoví možnost soudu nebo jiného orgánu projednat a rozhodnout o odvolání nebo jiném oprávněném prostředku soudce, kterého se toto ustanovení týká, za účelem přezkoumání opodstatněnosti jeho přeložení do výslužby nebo slučitelnosti tohoto ustanovení s vnitrostátními předpisy vyšší právní síly nebo s ustanoveními unijního nebo mezinárodního práva?

- 2) Je pro odpověď na první otázku relevantní, že soudce, kterého se týká uvedené ustanovení vnitrostátního práva, byl již dříve z důvodu své činnosti na ochranu nezávislosti soudů a soudcovské nezávislosti vystaven represí ze strany výkonné moci, která se jej pokusila přeložit do výslužby podle dříve platných právních předpisů, a že uvedené ustanovení vnitrostátního práva bylo přijato v důsledku neúspěchu těchto pokusů? Je pro tuto odpověď relevantní, že podle předkládajícího soudu toto ustanovení nesleduje žádný důležitý veřejný zájem, ale má represivní povahu?
- 3) Musí být čl. 19 odst. 1 druhá věta SFEU, článek 47 Listiny, článek 2 a čl. 4 odst. 3 SEU, jakož i zásada přednosti unijního práva a zásada účinné soudní kontroly s ohledem na rozsudek Soudního dvora Evropské unie (SDEU) ze dne 13. března 2007 ve věci C-432/05, Unibet, vykládány v tom smyslu, že rozhodovací formace, v níž zasedá soudce, jímž se zabývá první a druhá otázka, je oprávněn z moci úřední neuplatnit ustanovení vnitrostátního práva uvedené v první otázce, které stanoví odchod tohoto soudce do výslužby, a pokračovat v rozhodování v této a jiných věcech, dokud neobdrží odpověď SDEU, pokud to považuje za nezbytné k tomu, aby věc, kterou projednává,

mohla být rozhodnuta v souladu s použitelnými ustanoveními unijního práva?

- 4) Musí být ustanovení a zásady uvedené ve třetí otázce vykládány v tom smyslu, že pokud by SDEU s ohledem na okolnosti uvedené v druhé otázce odpověděl na první otázku kladně, nelze použít ustanovení vnitrostátního práva uvedené v posledně uvedené otázce, které stanoví odchod soudce do výslužby, a soudce neodejde do důchodu, pokud pro to neexistuje jiný právní důvod?

Uplatňované předpisy unijního práva

Článek 19 odst. 1 druhý pododstavec Smlouvy o Evropské unii;

Článek 47 Listiny základních práv Evropské unie;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1).

Uplatňované vnitrostátní předpisy

Články 10 a 13 zákona ze dne 28. července 2023, kterým se mění zákon – Občanský zákoník a některé další zákony (ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw) (Dz.U. 2023, č. 1615), dále jen „novelizační zákon“;

- Článek 10: „V zákoně ze dne 11. března 2022 o obraně vlasti [ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny] (Dz.U. z roku 2022, č. 2305, a z roku 2023, č. 347 a 641) se znění článku 233 nahrazuje tímto zněním: ‚V případě, že je státní zástupce ve věcech vojenských, který je vojákem z povolání, propuštěn ze služebního poměru vojáka, zůstává ve funkci státního zástupce v příslušné organizační jednotce státního zastupitelství bez ohledu na počet míst státních zástupců v této jednotce.‘“
- Článek 13: „Soudce vojenského soudu propuštěný ze služebního poměru vojáka, který ke dni vstupu tohoto zákona v platnost zůstává ve funkci soudce, odchází k tomuto dni do výslužby. [...]“. Podle článku 14 novelizačního zákona vstupují obě ustanovení v platnost dne 15. listopadu 2023.

Článek 175 odst. 1, čl. 176 odst. 2, články 179 a 180 Ústavy Polské republiky (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej), dále jen „Ústava“;

Článek 22 § 1, čl. 23 § 1, čl. 35 § 1, čl. 70 § 1 a 2 zákona ze dne 21. srpna 1996 – Zákon o vojenských soudech (ustawa z 21 sierpnia 1996 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych), dále jen „zákon o vojenských soudech“;

Článek 200 odst. 6, čl. 226 odst. 3, čl. 229 odst. 2, článek 233 zákona ze dne 11. března 2022 o obraně vlasti (ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny), dále jen „zákon o obraně vlasti“;

- Článek 233: „V případě, že je soudce vojenského soudu nebo státní zástupce ve věcech vojenských, který je vojákem z povolání, propuštěn ze služebního poměru vojáka, zůstává ve funkci soudce nebo státního zástupce v příslušné organizační jednotce soudu nebo státního zastupitelství bez ohledu na počet míst v těchto jednotkách. [...]”.

Článek 70 § 1 a 2, čl. 71 § 2 a 3, čl. 73 § 1 a 3 zákona ze dne 27. července 2001 – Zákon o obecných sodech (ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych), dále jen „zákon o obecných sodech“;

Článek 439 § 1 zákona ze dne 6. června 1997 – Trestní řád (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego), dále jen „trestní řád“;

Článek 104 § 1 zákona ze dne 24. srpna 2001 – Přestupkový zákoník (ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia), dále jen „přestupkový zákoník“.

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Vojenský posádkový soud ve Varšavě (Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie, Polsko) vynesl rozsudek, kterým prohlásil vojína P. B. vinným ze spáchání trestného činu podle čl. 278 § 1 trestního zákoníku. Ten se proti výše uvedenému rozsudku odvolal. P. B., který namítal, že trestní opatření – zveřejnění rozsudku – bylo uloženo protiprávně, žádal, aby byl rozsudek změněn tak, že se tato část rozsudku zruší. Na odvolacím jednání před Vojenským obvodovým soudem ve Varšavě (Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, Polsko) vojín P. B. dodatečně požádal o zrušení rozsudku a podmíněné zastavení řízení.
- 2 K projednání odvolání byl jako samosoudce určen soudce, který má podle článku 13 novelizovaného zákona být přeložen dne 15. listopadu 2021 do výslužby, a to bez práva na odvolání a prováděcích předpisů. Články 10 a 13 tohoto zákona byly schváleny pro jedinou osobu parlamentní většinou se záporným stanoviskem Senátu (Senat, Polsko) a senátního výboru.
- 3 Tento soudce byl jmenován do funkce soudce Vojenského obvodového soudu ve Varšavě dne 29. ledna 2013. V červenci 2017 byl tento soudce vzhledem ke svému zdravotnímu stavu uznán neschopným vojenské služby, ale schopným vykonávat funkci soudce. Proto požádal tehdejší Národní radu soudnictví (Krajowa Rada Sądownictwa, dále jen „NSS“) o přeložení na soudcovské místo u obecného soudu. NSS požádala prezidenta republiky (Prezydent Rzeczypospolitej, Polsko) o jmenování (přeložení) soudce na rovnocenné místo k obecnému soudu. Prezident po 4,5 letech odmítl jmenování a důvody tohoto rozhodnutí usnesením ze dne 27. prosince 2021. V prosinci 2019 požádal ministr

spravedlnosti (Minister Sprawiedliwości, Polsko) o přeložení soudce do výslužby k současné NSS, která to však odmítla s odůvodněním, že soudce, ač nezpůsobilý k výkonu vojenské služby, je schopen vykonávat funkci soudce. V návaznosti na rozhodnutí prezidenta podal ministr obrany (Minister Obrony Narodowej, Polsko) v lednu 2022 obdobnou žádost nové NSS. V tomto případě nová NSS dne 12. června 2023 odmítla soudce přeložit do výslužby z důvodu nabytí účinnosti článku 233 zákona o obraně vlasti dne 24. dubna 2022. Na základě tohoto ustanovení byl dotýčný soudce rozkazem ministra národní obrany propuštěn ze služebního poměru vojáka a ponechán ve funkci soudce Vojenského obvodového soudu ve Varšavě. Od března 2023 se soudce vrátil k rozhodování.

- 4 Dne 28. července 2023 Sejm (Sejm, Polsko) schválil zákon, kterým se mění novelizační zákon, na základě kterého bylo mimo jiné z článku 233 zákona o obraně vlasti vypuštěno ustanovení o soudcích (s ponecháním ustanovení o státních zástupcích) a do textu tohoto novelizačního zákona byl vložen článek 13 týkající se přeložení soudce vojenského soudu, který byl propuštěn ze služebního poměru vojáka, do výslužby.

Stručné shrnutí odůvodnění podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 5 Na předkládací soud se jako na „soud“ ve smyslu unijního práva vztahují požadavky unijní zásady účinné soudní ochrany, neboť může rozhodovat o otázkách týkajících se uplatňování nebo výkladu unijního práva. Záruky spočívající v zřízení soudu zákonem, které souvisejí s tímto pojmem, zahrnují nejen právní základ pro existenci soudu, ale také požadavky na rozhodovací formaci soudu a jednotlivé soudce. Soud musí zůstat nezávislý a nestranný, což musí být zajištěno odpovídajícími zárukami, mezi něž patří zejména ochrana aktivní služby soudce, jeho odchod do výslužby a neodvolatelnost. V tomto ohledu předkládající soud odkazuje na judikaturu vyplývající z rozsudků: ze dne 27. února 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117); ze dne 11. července 2019, *Komise v. Polsko (Nezávislost Nejvyššího soudu)* (C-619/18, EU:C:2019:615), a ze dne 5. listopadu 2019, *Komise v. Polsko (Nezávislost obecných soudů)* (C-192/18, EU:C:2019:924). Předkládající soud rovněž připomíná, že v původním řízení probíhajícím v této trestní věci je použitelná i směrnice 2016/343.
- 6 Jako samosoudce zasedá u předkládajícího soudu soudce, který byl propuštěn ze služebního poměru vojáka z důvodu, že byl uznán trvale neschopným výkonu této služby, ale schopným vykonávat funkci soudce. V případě tohoto soudce byla nejprve změněna ustanovení zákona, která umožňovala propustit ho ze služebního poměru vojáka bez přeložení do výslužby, a poté bylo zavedeno zákonné řešení, kterým byl ze zákona převeden do výslužby, a to právě z důvodu propuštění ze služebního poměru vojáka. Zavedené zákonné změny se v praxi dotýkají pouze jednoho soudce, který zasedá u předkládajícího soudu (tzv. právo *ad hominem*). Z tohoto důvodu byly v Polsku tyto změny v médiích označovány jako „lex Raczkowski“.

- 7 S ohledem na výše uvedené má předkládající soud pochybnosti, zda v důsledku této změny stále splňuje kritéria „nezávislého a nestranného soudu, předem zřízeného zákonem“ Zodpovězení předložených otázek je pro předkládající soud objektivně nezbytné z důvodu nutnosti rozhodnout, zda může pokračovat v projednávání věci v původním řízení ve stávající rozhodovací formaci.
- 8 Předkládající soud má pochybnosti o tom, zda okolnosti popsané v první otázce mohou ovlivnit nebo ovlivňují splnění požadavků účinné soudní ochrany, včetně práva na nezávislý a nestranný soud zřízený zákonem, vzhledem k tomu, že zásada neodvolatelnosti soudců se zjevně dotýká zásady nezávislosti soudů a zásady soudcovské nezávislosti. Výše uvedené zásady nepředstavují výsady soudů nebo soudců, ale právo občanů na spravedlivý proces.
- 9 Za okolností projednávané věci zákonodárce nejprve přijal ustanovení, které ponechává soudci tvořícímu rozhodovací formaci ve věci v původním řízení jeho postavení soudce vojenského soudu v případě jeho propuštění ze služebního poměru vojáka, a poté, aniž by na tom existoval naléhavý veřejný zájem, změnil znění článku 233 tohoto zákona tak, že z něj odstranil záruku dalšího setrvání tohoto soudce v činné službě, zatímco ji ponechal u státních zástupců v obdobné situaci. Současně byla bez jakéhokoli odůvodnění tak významné změny provedena novelizace týkající se jedné oblasti v ustanoveních týkajících se jiné oblasti, čímž byly hrubě porušeny ústavní zásady řádné legislativy. V důsledku toho bylo v rozporu s čl. 180 odst. 3 Ústavy zavedeno nové svévolné zákonné řešení spočívající v přeložení soudce *ex lege* do výslužby, pokud soudce již není ve služebním poměru vojáka. Rozhodovací formaci soudu, kterou lze svévolně změnit, omezit nebo přeložit do výslužby v rozporu s pravidly stanovenými ve vnitrostátním a unijním právu nebo jejich svévolnou změnou, musí vzbuzovat pochybnosti o její schopnosti plnit úkoly stanovené ve směrnici 2016/343.
- 10 Z těchto důvodů se otázky předložené v této věci zaměřují na postavení předkládajícího soudu a ohrožení zásady presumpce nezávislosti, nestrannosti, neviny a záruky práva na spravedlivý proces. Vzhledem k tomu, že je možné manipulovat se zněním právního předpisu tak, že se změní pravidla pro výkon funkce soudce a zkrátí se doba výkonu funkce, a je tedy *de facto* možné kdykoli soudce odvolat z aktivní služby, má nebo může to mít nepochybně dopad na jeho nezávislost a nestrannost, a tedy na spravedlivost vedeného trestního řízení a na dodržování zásady presumpce neviny.
- 11 Předkládající soud poukazuje na to, že ani Ústavní soud (Trybunał Konstytucyjny, Polsko) nemůže přezkoumávat zákonitost napadených ustanovení, neboť tento soud vytvořil svou judikaturu v období, kdy již není orgánem zajišťujícím účinnou soudní ochranu, a osoby, které nejsou oprávněny rozhodovat, zasedají v kolegiích, které tato rozhodnutí vydávají.
- 12 Právní úprava do nabytí účinnosti článku 233 zákona o obraně vlasti stanovila, že soudce vojenského soudu nemůže být propuštěn ze služebního poměru vojáka před zánikem služebního poměru ze zákona nebo před ztrátou funkce nebo před

přeložením do výslužby (čl. 35 § 1 zákona o vojenských soudech). Soudce mohl být přeložen do výslužby, pokud byl nezpůsobilý k výkonu vojenské služby, ledaže požádal o přeložení k obecnému soudu (čl. 35 § 4 zákona o vojenských soudech). Z těchto důvodů nemohl být i přes odmítnutí prezidenta republiky jmenovat/přeložit jej k obecnému soudu přeložen do výslužby.

- 13 Okolnosti přijetí řešení obsažených v článku 233 zákona o obraně vlasti nejsou známy, ale jejich zavedení bylo nepochybně doplněním mezery v právní úpravě týkající se rozlišení mezi neschopností vojenské služby a neschopností soudního rozhodování, na kterou odkazuje čl. 180 odst. 3 Ústavy.
- 14 V okamžiku, kdy se výkonná moc – Ministr spravedlnosti – dozvěděla, že tohoto ustanovení využije soudce projednávající předmětnou věc, jeho návrat k rozhodování byl odložen o 10 měsíců. Nepochybně to souvisí se snahou odstranit jej ze soudcovské služby v souvislosti s jeho činností ve funkci místopředsedy předchozí NSS, zejména v letech 2014 až 2018, a s jeho vystupováním v kauzách týkajících se porušování Ústavy ze strany vládnoucích osob, obrany nezávislosti soudů a soudcovské nezávislosti, kdy umožnil novinářům nahlédnout do veřejného spisu v kauze týkající se jednoho z ministrů vládnoucí garnitury. Z tohoto důvodu byl soudce vystaven šikaně ze strany státních orgánů i médií nakloněných vládě.
- 15 Podle názoru předkládajícího soudu je uvedené přeložení do výslužby namířeno výhradně proti soudci, který projednává věc v původním řízení, je v přímém rozporu se zásadou neodvolatelnosti soudců a nesleduje žádný důležitý veřejný zájem, ale má čistě represivní povahu. Zásada neodvolatelnosti soudců musí být totiž chápána v tom smyslu, že ani moc zákonodárna ani moc výkonná nemohou svévolně rozhodovat o možnosti soudce zůstat ve funkci. Přeložení do výslužby musí být spojeno s neschopností vykonávat funkci soudce a takové rozhodnutí by mělo podléhat soudnímu přezkumu.
- 16 Předkládající soud se domnívá, že v případě kladné odpovědi na první a druhou otázku je třeba přijmout opatření, která zajistí řádné fungování soudu za účelem správného provedení směrnice 2016/343. Podle jeho názoru napadená ustanovení zbavují soudce jeho postavení soudce v činné službě v rozporu s veškerými pravidly a zbavují jej práva obrátit se na soud. Na jejich základě by proto neměl být přijat žádný prováděcí akt, který by stanovil přeložení do výslužby. Předkládající soud má za to, že je v souladu s pravidlem Simmenthal povinen nepoužít vnitrostátní ustanovení, která jsou neslučitelná s unijním právem. S ohledem na judikaturu vyplývající z rozsudků ze dne 6. října 2021, W. Ž. (Kolegium pro mimořádnou kontrolu a věci veřejné Nejvyššího soudu – jmenování) (C-487/19, EU:C:2021:798); ze dne 18. května 2021, Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ a další (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 a C-397/19, EU:C:2021:393); ze dne 5. června 2023, Komise v. Polsko (Nezávislost a soukromý život soudců) (C-204/21, EU:C:2023:442), a ze dne 13. března 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163), se dovolává přímého účinku čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU a své povinnosti zajistit

plnou účinnost tohoto ustanovení tím, že neuplatní jakoukoli vnitrostátní právní úpravu, která je s ním v rozporu. Zdroj této povinnosti spatřuje rovněž v zásadě loajální spolupráce vyjádřené v čl. 4 odst. 3 SEU.

- 17 Pozastavení uplatňování uvedených ustanovení předkládajícím soudem mu umožní vykonávat soudní činnost v rámci vnitrostátního soudu, a do vyřešení věci před Soudním dvorem neexistuje zákonná možnost, aby byl soudce přeložen do výslužby. Předkládající soud chtěl uplatnit ochranné opatření, které by přímo zaručilo výkon jeho práv vyplývajících z unijního práva a zaručilo účinnou soudní ochranu účastníků trestního řízení tím, že zajistí, aby věc projednal nezávislý soud složený z nezávislých soudců.
- 18 Předkládající soud rovněž žádá o projednání věci ve zrychleném řízení. Svou žádost odůvodňuje tím, že se tato věc týká základního prvku práva na účinnou soudní ochranu, a to práva na nezávislý a nestranný soud, předem zřízený zákonem, který bude nezávisle uplatňovat soudní moc a zásadu presumpce nevinny. Předkládající soud jí považuje za opodstatněnou s ohledem na význam vyřešení předběžných otázek k tomu, aby mohl legitimně a v souladu se zásadou právní jistoty vykonávat své soudní pravomoci za účasti soudce, odvolaného z funkce na základě zákona zákonodárnou a výkonnou mocí v rozporu se zásadou neodvolatelnosti soudců a nezávislosti soudní moci.